

ПОРТРЕТИ ВОЛИНСЬКИХ ПОЛКОВОДЦІВ

РОМАН МСТИСЛАВИЧ

В кінці XII — на початку XIII ст. на території в минулому єдиної Руської держави з центром у Києві утворюються два політичні об'єднання — Галицько-Волинське та Володимиро-Суздальське. Вони ведуть між собою боротьбу за політичне панування на Русі, намагаючись при цьому з а в о л о д і т и національну столицю Русі — Києвом, що залишається великим економічним центром, місцем перебування глави руської церкви, а також дипломатичним центром по зв'язках з половецьким степом.

Саме в цей період найбільш відзначився волинський князь Роман Мстиславич (1173—1205). Ще в часи князювання свого батька Мстислава Ізяславича Волинського, що вів боротьбу з володимиро-суздальськими князями за верховенство на Русі, князь Роман мав можливість добре вивчити положення руських земель, включаючи навіть Новгородську боярську республіку, де він правив в 1169 р., коли його

батько правив у Києві. Після смерті Мстислава Ізяславича, який залишив Київ Андрію Боголюбському, Роман став князувати на Волині.

Про бойові заслуги Романа дізнаємось від автора «Слова про Ігорів похід», створеного 1188 року.

“Високо плаваєш ти,

Романе,

В подвигах ратних,

Як той сокіл на вітрі

ширяючи

Птицю долаючи одвагою.

Масте ви залізі нагрудники

Під шоломами латинськими

Та й не одна країна

гуниська,

Литва ще й Ягвичи

Деремела й Половці.

Списи свої покидали,

А голови приклонили

Під тими мечами

булатними”.

Як вважають фахівці, згадка автора «Слова» про «залізі нагрудники» та «шоломи латинські» свідчить про те, що князь Роман стояв на чолі однієї з кращих — якщо не кращої — у Східній Європі кінних дружин. Лише таке спорядження за останнім словом тогочасної військової техніки, на взірць західноєвропейських лицарів і вишколена кіннота була здатна постійно здобувати перемоги у майже безперервних війнах з половецькими ордами, що мали багаторазову кількісну перевагу. Дружина Романа долала ворогів не числом, а вмінням.

Дійшов до нас опис портрета Романа: князь невисокий на зріст, але широкий у плечах і дуже сильний. Мав гарне обличчя, чорні очі, великий ніс з горбинкою. Волосся кольору воро-

нячого крила, яке коротко підстригав. Часто вибухав гнівом. Любив побенкетувати з вельможами, та ніколи не був п'яним.

В разі війни з ворогом чи збройної сутички з сусідами-земляками князь покладався на дружину (кілька сотень вершників), а також на загін васалів-бояр. З часом Роман перетворив свою дружину на важкоозброєну рицарську кінноту. Вагомим внеском полководця у розвиток військової справи була заміна кольчуги на панцир. Це було викликано тим, що Романові доводилось воювати здебільшого з половцями, а панцир був добрим захистом від половецьких стріл.

Що стосується «латинських шоломів» Романових воїнів, то їх вважають виробами західноєвропейського зразка. Можливо вони мали рухливі забрала й суцільні металеві «брамці». Літописець захоплено писав: «Щити їх були, мов зоря, шоломи, мов сонце, що сходить».

Однією з заслуг Романа було об'єднання Волині та Галичини в єдину державу (1199 р.). Утворився новий політичний організм, що переймав на себе спадщину після занепадаючого Києва. У 1202 р. Роман забрав Київ у князя Рюрика Ростиславича й посадив на

його місце князя Східної Волині — Інгвара Ярославича Луцького.

Міцно утвердившись в Києві, галицько-волинський князь розпочав боротьбу з половцями, відповівши при цьому традиційний союз Галичини з Візантією (1200 р.).

Успішною боротьбою з половцями він не тільки зміцнив положення Галицько-Волинської Русі в Причорномор'ї, але й підкреслив свої права на Київ. Роман Мстиславич став великим князем, що було визнанням не тільки в Галичині, але і в Новгороді, і в Візантії. В Константинополі Романа називали князем, тоді як його противника Рюрика лиш правителем Києва. Намагання останнього завладіти Києвом при допомозі половців та чернігівських князів привели до того, що Київ зайняв Романів воєвода Вячеслав, а вся Київщина фактично перейшла у підпорядкування галицько-волинського князя.

Про відвагу князя говорять пісні з старовинних літописів: «Дучи слідом діда свого Мономаха, кинувся на поганих, як лев, сердитий був, як рись, нищий їх, як крокодил, переходив їх землю, як орел, бо був хоробрий, як тур».

Не менш енергійну політику проводив князь на заході. Великий авторитет мав Роман в Польщі. Сам пап Інокентій III прислав до нього посольства, обіцяючи йому допомогу, але Роман, як вказує пізніший переказ, відповів: «Поки маю меч, не буду купувати володінь іншою ціною, тільки кров'ю, як батьки і діди наші розмужили руську землю».

Ось такий неспокійний характер волинського полководця привів до закономірного кінця. Як справжній воїн він зложив свою голову на полі битви. Було це в 1205 р. на берегах Вісли в битві з польським князем Лешком Білим.

Не стало людини, що тримала в руках могутнє князівство, яке простяглося від Дніпра до Карпат, воїна, що утворював старовинні порядки на Руській землі. Син волинського князя Мстислава Ізяславича і польської княгині Агнеси Роман залишив значний слід в історії нашої батьківщини.

Олександр БУЛИГА.